

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

PUSZTAI Gabriella

A forró égöv alatt: Emlékezés dr. Scheitz Lászlóra

Eredeti közlés/Original publication:

Orvosi Hetilap, 2004, 2541–2544. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.302

Dátum/Date: 2014. április 22. / April 22.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

PUSZTAI Gabriella: A forró égöv alatt: Emlékezés dr. Scheitz Lászlóra,

AHU MATT, 2014, **pp. 1–12. old.**, No. 000.000.302, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

hazai könyvtárakban

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, Dr. Scheitz László élete és tevékenysége, diplomásként trópusi orvoslást tanul (Antwerpen, 1935), híres orvossá válik Kongóban (1936–1939, 1948–1963), Katanga egészségügyi államtitkára (1954-től), írásos hagyatéka összegyűjtésre vár

African research in Hungary, life and activity of Dr. László Scheitz, Hungarian medical doctor, as graduate physician studying tropical medicine (Antwerpen, 1935), becoming famous medical doctor in Kongo (1936–1939, 1948–1963), state secretary of health in Katanga (from 1954-), his written legacy gathered waiting

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

A FORRÓ ÉGÖV ALATT

Emlékezés dr. Scheitz Lászlóra

Pusztai Gabriella

Negyvenegy éve, 1963-ban hunyt el Belga Kongóban dr. Scheitz László, sebész főorvos, okleveles gyarmatorvos. 1936-tól egészen haláláig közel húsz évet élt és gyógyított Afrika szívében. Több száz hátrahagyott levele hétről hétre tudósított élete minden mozzanatáról, a belga gyarmati igazgatásról, a missziókról, a bennszülöttek egészségi állapotáról, a kongói magyar emigráció tagjairól. A szemtanú hitelességével szól Katanga függetlenné válásának eseményeiről. Majdnem féléves tanácsadói tevékenysége a katangai egészségügyi miniszter mellett nemcsak tehetségének, képességeinek elismerését jelentette, de még kedvezőbb lehetőséget a kongói események mélyebb megértésére. Részletekbe menő leírásainak, hangulatos beszámolóinak összessége különleges kultúrtörténeti, művelődéstörténeti kincs.

Scheitz László dr.

A kolozsvári fiatalember (1897–1963) nagy múltú orvos–gyógyszerész dinasztia tagjaként látta meg a napvilágot. Édesapja, Scheitz Vilmos, mint Kolozsvár tiszti főorvosa a város tekintélyes polgárának számított. Scheitz László szülőhelyén 1919-ben szerezte diplomáját a Ferenc József Tudományegyetem orvosi karán, majd Budapesten vállalt munkát. Az I. sz. Sebészeti Klinikán töltött öt év után (1920–1925) a Rókus Kórházban dolgozott (1925–1934). A modern sebészet tekintélyes alakja, Hüttl Hümér professzor mellett szerzett értékes tapasztalatokat. 1928-tól folyamatosan publikálta megfigyeléseit, kutatási eredményeit. Írt az érzéstelenítőszerekről, a

golyváról, a daganatos megbetegedésekről, a hasnyálmirigyről, az emberi száj- és körömfájásról, később az újszülöttek orsóideg-bénulásáról és egyéb gyermekbetegségekről. Vincze András vegyésszel folytatott kísérletei során egy jódtartalmú kontrasztanyagot állított elő, mely a röntgenfelvételeken az ereket jobban láthatóvá tette, röntgenárnyékot adott. (Alkalmazásáról adataink nincsenek.) 1934-ben az OTI (Országos Társadalombiztosítási Intézet) sebész főorvosaként végzett operációkat. Munkaköre nem elégítette ki tudásvágyát, s megélhetését sem látta megfelelően biztosítva. Követve sok magyar kollégája példáját, feleségével, Schulmann Klárával elindult Belgium, majd Afrika felé.

A trópusi orvoslás alapjait 1935-ben az antwerpeni gyarmatorvosi intézetben, az Institut de Medicine Coloniale-ban sajátította el Scheitz László. A tanfolyam négy hónapja alatt jó kapcsolatot alakított ki a neves professzorral, Dubois-val, s nagyra értékelte többek között a lepra egyszerűbb felismerésére kidolgozott eljárását. A gyarmati orvoshiány a diplomás szakembereknek azonnal munkalehetőséget biztosított az állam, a Vöröskereszt, a missziók vagy a legmagasabb fizetést kínáló magánvállalatok alkalmazásában. A 100–115 ezer frank fizetés, az ingyenes lakás, autó, hajójegy csábítóan hatott a pesti „hónapos szoba” után Scheitz Lászlóra is. 1936-ban a Kilo-Moto aranybánya társasághoz szerződött Belga Kongó északkeleti sarkába, Mongbwaluba.

1936-ban legalább tíz magyar orvos élt Belga Kongóban. Közülük öten Erdélyből indultak: Scheitzen kívül Bocskay, Simon, Lassman nevűek, valamint a fiatalon elhunyt Deák Ferenc. Forró Mihály két napi autóútra dolgozott Scheitz Lászlótól. Széles József a Kongó folyó torkolatától északra tevékenykedett. Gerő doktor egy kisebb vállalat orvosa volt. Molnár Antal 1927-től tartózkodott az országban. Dr. Thanhoffer Lajos 1936-tól Kongolóban, később Stanleyville-ben élt. A második világháború után Uelében dolgozott Rigler Richárd, de Kongóban telepedett le dr. Fodor Gyula és Muller Tibor fogorvos is. Katanga fővárosa, Elisabethville adott otthont a kiváló szívspecialistának, Kolosy Mártonnak. Ugyancsak itt találkozott Scheitz László volt kolozsvári iskolatársával, Deák Lajossal.

Az első hónapok Afrikában, különösen a trópusi területeken minden európainak nehézséget jelentettek. Alkalmazkodniuk kellett a hőmérsékleti különbséghez, a magas páratartalomhoz, az állat- és növényvilághoz. Hozzá kellett szokniuk az alacsonyabb életszínvonalhoz (az infrastruktúra, higiénia hiányához, a szegénységből, tudatlanságból fakadó igénytelenséghez, pl. kosz, szemet, fertőzött víz), idegen törzsi, vallási szokásokhoz, hagyományokhoz. A mindennapi életben, otthonaik berendezésében új szabályrend-

szer lépett életbe, melyről pontos képet kapunk Scheitz László kongói írásai-
ból (cikkei az öltözködésről, étkezésről, élelmiszer-tárolásról¹ stb.).
Mongbwaluban a meleg elviselhető volt ugyan, de az állomáshely az egyen-
lítői párás, nedves levegőjű őserdőben feküdt.

„Esős évszakban a ház cementpadlóján vízfoltok csillogtak, a páma, matrac eny-
hén dohszagú volt, a ritkán használt szmoking, nadrágszj, cipő pedig bizony meg-
penészedtek.”²

Kellemetlenségeket okoztak a legyek, hangyák, bogarak tömegei a lakó-
házakban, a rendelőben, sőt a boncteremben is. Az egészség megőrzéséhez,
az életben maradáshoz elengedhetetlen volt a higiéniai előírások betartása,
mely a bennszülöttek számára feleslegesnek, olykor érthetetlennek tűnt. Ál-
landó ellenőrzést igényelt a személyzet, hiszen nem ment ritkaságszámba,
hogy pl. a konyhai edényekben piszkos nadrágokat, lábat mostak.

A Kilo-Moto aranybánya legnagyobb telepén, Mongbwaluban tiszta, jól
szervezett, 350 ágyas kórház vezetése várta Scheitz Lászlót. Mintegy 8000
bennszülött munkás rendszeres ellátását végezte itt néhány apáca és *agent
sanitaire* (felcser) segítségével. S a telep óriási aranykészletének kiaknázásá-
hoz folyamatosan több és több ember kellett. Erős szervezete jól bírta a klí-
mát, a hétköznapi munkát, remek nyelvérzéke pedig – jól beszélt franciául,
németül, s több törzsi nyelvet is elsajátított – megkönnyítette a beilleszke-
dést. Reggelente egy fedett verandán vizsgálta meg a járó betegeket, akik
nagyraoszt maláriások, bélférgesek voltak. Ezt követte a sebészeti esetek ellá-
tása. Sorozatosan amputálnia kellett végtagokat a trópusi fekély, az ele-
fantiázis miatt. Megdőbbs a sérv, a furunkulusok, a tályogok, a kötőszöveti
lobok napi gyakoriságán. Rosszindulatú daganatokkal csak elvétve találko-
zott, gyomorfekélyt, feregnyúlvány-gyulladást, epe-, vese-, hólyagkővet
egyet sem látott.

Heti ellenőrző utakon jutott el a társaság területén álló néger falvakba,
munkástáborokba. Fekélyes végtagok, nemi betegek (*framboesia tropicában*,
szifiliszben, gonorrhoeában szenvedők) várták érkezését. Havonta egyszer
vizsgálták a lepra felbukkanását. A leggyakoribb betegség a malária volt,
mivel az aranymosó térségek pocsolyái ideális szúnyogszaporító telepeknek
bizonyultak a kórt terjesztő rovarok számára. Az

¹ Scheitz L.: A fehér faj alkalmazkodása a forró égövhöz, *Gyógyászati Közl.*, 1944, 4, 38. old.

² Scheitz L.: Fehér ember élete a forró égöv alatt, *Orv. HetiL.*, 1943, 31, 380. old.

„...egyes helyekről toborzott munkások között a halálozás kétségbeejtő. A Wanande törzs pl. férfiaknál 35%, nőknél 45%, gyerekeknél 60% halálozást mutat, ami bizony rettenetes. Egész családok pusztulnak ki néhány hó leforgása alatt.”

„Kómával járó maláriás rohamok, súlyos broncho-pneumóniák (gócós tüdőgyulladás) viszik el őket leggyakrabban.”³

A munkások egy része Ruandából, Urundiból (ma Burundi) érkezett, s fizikai állapotuk gyengébbnek mutatkozott: gyorsabban betegedtek meg, a malária súlyosabb formában jelentkezett náluk, és többen haltak meg közülük, mint a kongóiaknál. Scheitz doktor javaslatot tett a jelenség tudományos kutatására, hiszen a klímaváltozás és a rendszeres munka szokatlansága nem jelenthetett megnyugtató magyarázatot minden felmerülő kérdésre. Kérését az esetleges költségek miatt elutasították. Scheitz Lászlónak súlyos gondot jelentett a járványos agyhártyagyulladás és a visszatérő láz felbukkanása. Az afrikaiak igen nehezen viselték a tüdőgyulladást, különösen ha az más betegségekkel kombinálódott. A magyar orvos végzett olyan császármetszést, ahol

„... az anyának luesen (szifilisz) és leprán kívül tüdőgyulladása is van, s így nincs sok reményem hozzá”.⁴

A munkások többféle bélférget hordoztak, s a bilharziasis (forró égövi területeken előforduló máj-, hólyag- és bélpanaszokkal járó féregbetegség) térhódítása aggasztó méreteket öltött. A bennszülöttek a munkahelyen nem használtak árnyékszékot, és az esővíz a bélsarat lemosta a völgyek aranymosó helyeire, ahol a vízben dolgozók megfertőződtek. Veszélyt jelentett a tüdőgümőkór, amelyet külön telepen gyógyítottak. Számtalan csecsemő halálát okozta a helytelen bánásmód és táplálkozás. Az anya a hátára kötötte a kicsit, ahol a széklet, vizelet egész nap a testére folyt. A csecsemőt lepték a rovarok, sütötte a nap, áztatta az eső. A gyerekeket a gyakori bél- és hörghurut, a malária és a bélférgek támadták, és szemmel láthatóan rühesek voltak. Ezért Scheitz doktor a nők számára kötelező, heti egyszeri szappanos fürdést szigorúan betartatta.

Az afrikaiak tűrőképessége elképesztőnek bizonyult. Kizáródott sérvvel és üszkös belekkel is képesek voltak kilométereket gyalogolni a kórház felé. A műtétektől rendszerint kevésbé tartottak, mint a gyógyszerektől.

Scheitz László kemény munkával érte el, hogy a halálozási arány fél évvel megérkezése után mérséklődni kezdett, s néhány hónappal később felére

³ Scheitz L.: Édesanyjának írt levelei Belga Kongóból (1935–1962, kb. 500 db).

⁴ Scheitz L. levele, 1937. 03. 21.

csökkent. Sebészeti esetekben nem vesztett el egyetlen egy beteget sem. A betegellátásban felmutatott eredményeivel kivívta a bányatársaság főorvosának, Moncareynek a tiszteletét, elismerését.

Feleségével, Klárával szabad idejükben nagy szakértelemmel gyűjtötték a rovarokat, s küldték gyűjteményeiket a belgiumi Kongó Múzeumnak. Kláráról neveztek el egy eddig ismeretlen rovarfajt, a *Mongbwaludella Scheitzet*.

Féléves szabadságra látogatott haza 1939-ben Magyarországra, de a háború megakadályozta visszautazását. Itthon jó kapcsolatot alakított ki, s Kongóban is ápolta barátságát Thanhoffer Lajossal⁵. Öt évig a Szent István Közkórház gyermeksebészeti osztályán operált, s közben osztályos főorvossá nevezték ki. Tudományos előadásokat tartott, cikkeket írt. Az *Orvosi Hetilap* hasábjain számolt be kongói tapasztalatairól a „Fehér ember élete a forró égöv alatt”⁶ s az „Orvosi élmények Belga-Kongóban”⁷ c. cikksorozataiban, miközben az újságokba sorozatban érkeztek a tudósítások a keleti front hóban-fagyban sérült katonáiról. 1943-ban rábízták a János Kórház urológiai osztályának vezetését, mely zsúfolva volt sebesült katonákkal. 1946–47-ben a Maglódi úti kórház (Bajcsy-Zsilinszky Kórház) főorvosaként dolgozott. A háború után ismét megnősült, és dr. Behyna Eszterben sárga tartó társra, barátára, segítő kollégára talált. Hat hónap alatt könyvet készített elő kongói élményeiről, de az a háborút követő politikai légkörben már nem jelenhetett meg.

1947 nyarán eljött a régóta várt lehetőség, s az Actio Catholica gyerekcsoportját kísérve feleségével Belgiumba indult. 1948-ban Északkelet-Kongóban egy Dunántúl nagyságú „megyében” Dunguban alkalmazták mint egyetlen állami orvost.

Dungu városka megdöbbenően elhanyagolt harmincágyas kórházát apácák vezették.

„Az épületet félig megették a termiták, a betegek arasznnyira a földtől fekszenek bennszülött „ágyakon” minden lepedő és egyéb nélkül a rongyaikon.... A szülőotthon falából egy hatalmas termitavár emelkedik ki, az épületen belül. Ugyanitt van a műtő is, ahol a pálmalevél „plafonról” a törmelék hull a földre, operálni lehetetlen-ség, s ha a helyiség ép is volna, a műszerek a 2 év pihenésben teljesen berozsdásodtak, és a sterilizátor sem működik”⁸

⁵ Thanhoffer L.: *Kongó. Orvosi táskával Afrika földjén*, 1943, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

⁶ 1943, 31., 32, 33. sz.

⁷ 1942, 1–3. sz.

⁸ Scheitz L. levele, 1948. 12. 23.

A rendelőben egy apáca és Scheitz doktor dolgozott, aki azonnal megkezdte az intézmény kitakarítását, rendbetételét, az orvosi, egészségügyi ellátás megszervezését. 1949-től részvételével megkezdtek egy új, modern kórház tervezését. Sajnos a gyógyszerek utánpótlása sem működött megfelelően.

„A lepra ellenes anyagot nem kaptuk meg, Leoban (Leopoldville) ahonnan a gyógyszereket központilag szétosztják és Bruxelles-ben nem sokat törődnek Danguval. Ez nekik már a „vadon” a szudáni határ...”⁹

Hírneve megelőzte érkezését, s számtalan beteg kereste fel rendelőjét. Előszörban sebészként vált elismertté és népszerűvé. Rövidesen a környék kórházaiba is meghívták műteni. Kezelőorvosa volt többek között az *azandék* legendásan igazságos nagyfőnökének, „szultánjának” Gilimának, majd utódjának Dekpének. A mintegy 100 000 lakosú területen a gyógyítás mellett számtalan más feladat várt rá. Rendőrorvosi vizsgálatokat végzett, katonákat sorozott be, látogatta az iskola gyerekeit, a börtön rabjait. A papnövendékek, akik között azért tripperes beteg is előfordult, szintén a felügyelete alá tartoztak. Vizsgáztatta az ápolónak, szülésznőnek készülő bennszülötteket. Havonta végigjárta, ellenőrizte a megye valamennyi kisebb kórházát, pl. a bangadiit, ahol a diplomás ápoló keserűsóval orvosolta a legkülönbébb panaszokat.

Dunguban Mongbwaluhoz hasonlóan tüdőgyulladás, nemi betegségek, fekély, sérv, egyéb sebészeti esetek stb. kötötték le mindennapjait. A leprások aránya viszont meglehetősen magasan, 7% körül mozgott, és Scheitz doktor rendszeres felügyelete alatt nyolc telepen kezelték őket. A betegek szabadon jártak, pl. a durui lepratelep főnöke részt vett a többi törzsfőnökkel a dungui nagyfőnök avatásán. Az 1949 végén kitörő influenzajárványt a tüdőgyulladásos komplikációk ellenére még a kiindulási helyén, Wandotéban sikerült elfojtania. A szudáni határ mellett fekvő Bagbelében néhány napra egy álomkórkutató csoporthoz csatlakozott 1950 szeptemberében. Megvizsgálta a környék lakosságát, hogy felmérje a betegség gyakoriságát. Többek között Ragbele nagyfőnöke híres volt kegyetlenkedéseiről, melynek az álomkór is oka lehetett. A fertőzés terjedésének megfékezésére egyéves programot dolgozott ki. Távozását követően azonban olyan méreteket öltött az álomkór, hogy Dungut és a két szomszédos megyét hivatalosan fertőzött területnek nyilvánították.

⁹ Scheitz L. levele, 1949. 11. 23.

1952 végén érkezett meg következő állomáshelyére, a katangai Kayeye katolikus missziójába. Katanga kellemes klímájával, Kongó leggazdagabb provinciájaként vonzotta az európaiakat, hiszen Elisabethville (ma Lubumbashi), Jadotville, Albertville, Kolwezi városok rohamosan fejlődtek. Kayeyei kórházuk modern berendezésével, orvosi technikájával kellemes meglepetésként hatott Scheitz doktorra. Szomorú volt ellenben az a tény, hogy villany és vezetékes víz hiányában semmit sem tudott használni. A hirtelen megnőtt betegszám miatt pedig a raktárat, a környező kunyhókat kellett berendezni kórteremnek.

„...1953-ban 9414 új beteg jelentkezett a kórházban, 1226-ot kellett befektetni, 50 haláleset fordult elő és 52 műtétet végzett, 342 szülést vezetett le.”¹⁰

A kórház működésének helyreállítása tehát sok időt, energiát igényelt: A páciensek kezelése sem volt mindig egyszerű. Hiszen a bennszülöttek szerint a gyógyszer csak akkor ért valamit, ha:

„Minél bűdösebb, minél színesebb s minél pocékabb, annál jobban hat, hiszen „gyógyszer” s nem örömből szedi az ember.”¹¹

Ha ezeknek a kritériumoknak nem felelt meg a fehér doktor készítménye, akkor inkább a helybéli varázslóhoz fordultak hatásosabb szerért.

A missziótól két kilométerre leprakórház működött:

„A telep... valóságos kis paradicsom... A betegek egy kis falut képeznek, mindegyiknek megvan a kis bennszülött kunyhója, s abban lakik családosul”.¹²

Scheitz László új gyógyszerek alkalmazásával kiváló eredményeket ért el a betegekkel:

„1 év alatt 40-et már haza is lehetett bocsájtani gyógyultan, s a többinél is csak idő kérdése már a gyógyulás, hát istent látnak Laciban” – írta Scheitz László felesége.¹³

Távozása után nem kapott új orvost a misszió, és kórháza elnéptelenedett, lepusztult.

¹⁰ Scheitz L. levele, 1954. 02. 21.

¹¹ Scheitz L. levele, 1954. 05. 21.

¹² Scheitz L. levele, 1953. 02. 19.

¹³ 1956. 01. 03.

1955 szeptemberétől nem messze Kayeyetől Luenában kapott állást az Union Minière szénbánya vállalatánál, mint a kórház sebésze és igazgatója. A földszintes pavilonokból álló intézmény színvonala magasan fölötté állt az eddig látottaknak. A műtőben, az európai rendelőben „elektromos hőszabályozó készülék”-et szereltek föl. Illemhelyek, zuhanyok, kád, villany fogadta a fehér és bennszülött ápoltakat, jól berendezett konyha, mosoda mosógéppel az alkalmazottakat. Az intézmény mindig zsúfolt volt, s végre lehetőséget adott bonyolultabb sebészeti problémák megoldására is. Scheitz László humanitását mutatja, hogy érzéstelenítéssel, altatással végezte a fájdalmas beavatkozásokat a bennszülötteknél, ami elődeinél ritkaságszámba ment. Nem rokonszenvezett megannyi belga főorvos egészségügyről alkotott véleményével sem: hogy a kórházat, a rendelést a néger ápolókra, szülésznőkre kell hagyni, s elég a gyógyítás helyett felügyeletet gyakorolni.

„A beteg nem fontos, fontos az orvos és az ápolónők nyugalma”.¹⁴

Gyógyító munkája és hosszú szolgálati ideje elismerésül 1957-ben a Királyi Oroszlánrend Lovagkeresztjével tüntette ki a belga király.

Katanga fővárosa, Elisabethville már régóta vonzotta, s végleges letelepedésre csábította kedvezőbb lehetőségeivel. 1959-ben, már nyugdíjasként itt nyitotta meg magánrendelőjét, s közben kórházi sebészi, plasztikai sebészi feladatokat végzett. Néhány hónap alatt népszerű lett a városban, de praxisának kiépítését akadályozta, hogy a politikai helyzet ekkorra már zavarossá, kedvezőtlené vált. Az ország függetlensége egyre közelebbnek tűnt.

Scheitz László leveleiben hírt adott az 1959 októberétől induló politikai eseményekről, lázadásokról, utcai harcokról. Katanga a belső villongásoktól egyelőre biztonságban volt, mert ha

„...itt bányákat, villanytelepeket, gyárakat kezdenek rombolni, akkor baj lesz, mert nem lesz mit enni. Ezt nagyon jól tudják a munkások is, s maguk vigyáznak mindenre.”¹⁵

Kongó szétesésének lehetősége viszont felerősítette a tartomány jövőjével kapcsolatos bizonytalanságot. Az emberek Katanga önállóságáról vagy az Észak-Rhodésiai Föderációhoz csatlakozásáról suttogtak, de fehérellenes hangulat nem alakult ki. Scheitz doktornak nem voltak illúziói a függetlenséggel kapcsolatban. Tudta, hogy a neokolonialista törekvések sikere csak rövid idő kérdése. Tartott attól, hogy a gyarmat urainak kivonulása után ta-

¹⁴ Scheitz L. levele, 1957. 07. 02.

¹⁵ Scheitz L. levele, 1959. 11. 18.

pasztalt politikai vezetők híján anarchiába süllyed az ország, elhatalmasodik a korrupció, s „eladják” országukat, hiszen a kongói küldöttség már belgiumi útján (1960. jan.–febr.) koncessziókat árult:

„Kongó teljesen le fog zúllni, mindaddig, míg egy másik nagyhatalom nem veszi kezébe ezt a területet, s akkor kezdődik a colonisatio előről, csak fekete vezetőkkel”.¹⁶

Kongó 1960. június 30-án a függetlenné válást ünnepelte, s közben a belgák már „csomagolták” évtizedeken át gyűjtött értékeiket. Kevesebb lett az orvos, mérnök, vegyész és az egyéb szakképzett vezető. A felszabadult állásokat mindinkább bennszülöttek töltötték be. Július 8-án jött a hír, hogy a fővárosban, Leopoldville-ben fellázadt a katonaság. Katanga csöndjét, nyugalma éjszakai lövöldözések zavarták meg. Scheitz doktor sebesülteket látott el, míg a belga katonák, a bennszülött rendőrség helyre nem állította a rendet. Július 11-én a tartomány szembefordult a központi hatalommal, s deklarálta önállóságát.

A belgák idegengyűlölete a függetlenség eléréséig megnehezítette a kiváló magyar sebész előrejutását. Az őt megillető pozíciót csupán 1960 novemberében foglalhatta el, amikor váratlanul kinevezték tanácsosnak a közegészségügyi miniszter mellé. (Ekkor az államtitkárságnak felelt meg ez a pozíció.) Katanga legmagasabb orvosi állásába helyezték, de az „eminence grise” szerepét osztották rá, vagyis a háttérben maradva ő lett a miniszter orvosi és szervezői „agya”. Fő feladatának az egészségügyi szervezet átalakítását tekintette. Tevékenységét a kórházak, laboratóriumok felmérésével kezdte. A minisztériumi munka mellett a politikai elit, a pénzügyminiszter, az elnök családját kezelte. Feltétlenül meg kell jegyezni azt a számunkra érdekes és különleges helyzetet, amely ebben az időszakban állt elő. A független Katanga két legbefolyásosabb orvosa, Scheitz László és dr. Széles József (az elnök és a parlament tagjainak háziorvosa) magyar volt.

A bizonytalan politikai viszonyok azonban óvatosságra intették Scheitz doktort, aki öt hónap után ismét visszatért kórházi főorvosként a gyógyításhoz. 1962 végén az ENSZ csapatok ismét támadásba lendültek, és elfoglalták Elisabethville-t. 1963 elején Csombe elnök elmenekült, és a területet végleg visszacsatolták az anyaországhoz.

Az ostrom alatt Scheitz László az Egészségügyi Világszervezet alkalmazásában állt, de a levelek cenzúrája miatt részleteket nem tudunk munkájáról. Soha nem tért haza Magyarországra és szülőföldjére sem. Afrika mele-

¹⁶ Scheitz L. levelei, 1960. 05. 28.

ge, lakói minden európai útján hiányoztak neki. Tudományos dolgozatainak csupán töredékét ismerjük. Emléke sokáig élt a bennszülöttek, a kórházi személyzet körében. Apjuknak tekintették, aki tisztelettel, türelemmel bánt velük, és segítette őket, akár betegségről, házasságról, házépítésről vagy apróságokról volt szó. Humánuma, szakmai tudása, kitartást és nagy teherbírást igénylő munkája sem külföldön, sem idehaza nem kapta meg a méltó elismerést.

1962 májusában megtudta, hogy gyógyíthatatlan rákja van, mely sok szenvedés után a következő évben halálát okozta. Sírját a Házsongárdi temető egyik csöndes kertje rejtje.

Köszönettel tartozom a Scheitz családnak, elsősorban Nagy Lászlónak, Scheitz Endrének, dr. Scheitz Lászlónak segítségükért és a rendelkezésemre bocsátott dokumentumokért, levelekért.

(A dr. Scheitz Lászlóra vonatkozó kutatást az Országos Tudományos Kutatási Alapprogram támogatta – szeri. sz.: F 025597.)